

3. Сборник новых законов и циркуляров: справочная книга для чинов полиции и полицейских управлений / сост. А. Н. Букуновский. Харьков : Мирный труд, 1912. 504 с.

Отримано 31.10.2018

УДК 811.161 2373.46

Інна Миколаївна ГОЛОПИЧ,

старший викладач кафедри українознавства факультету № 2

Харківського національного університету внутрішніх справ

ЯВИЩЕ СИНОНІМІЇ У ПРАВОВИХ ТЕКСТАХ

Точність і однозначність змісту правових текстів часто залежить від того, наскільки правильно і доречно дібрані лексеми. Багатство синонімії дає правникам можливості найточніше вибирати слова для певного контексту, уникати двозначних тлумачень висловлювань та зберігати нейтральний тон законодавчого стилю. Опановуючи синонімічні можливості мови можна уникнути багатьох помилок і двозначностей. Вивчення ролі синонімів, що використовуються в правничих текстах є актуальним і необхідним для удосконалення текстів законодавчого стилю, що характеризується певною лексикою і термінологією, функція яких полягає у забезпеченні однозначного тлумачення норм права, їх ясності й зрозумілості.

У юридичних текстах синоніми виконують такі функції як диференціація, зіставлення, уточнення, доповнення поняття, вказівка на тотожність, близькість понять. Хоча існує думка, що використання синонімів у законодавчому стилі є недоречним, мовний аналіз правових текстів вказує на те, що використання синонімів, іноді, навіть є потрібним.

З метою уточнення, деталізації або виділення будь-якої ознаки поняття використовують ідеографічні синоніми, наприклад, *грунтовний* (який характеризується вичерпністю) *вичерпний*, *повний*, *глибокий*, (з врахуванням багатьох деталей) *розгорнутий*, *ретельний*, *скрупульозний*, (з повнотою і вичерпністю) *фундаментальний*, *монументальний*, *капітальний*; *фальшивий* (який не є оригінальним, правдивим) *підроблений*, (документ) *сфальшований*, *фіктивний*, (історичний факт) *сфабрикований*.

Для вираження скорочених варіантів повних форм юридичних понять виникають абсолютні слова-синоніми у вигляді аббревіатур, що обумовлено прагненням до стислості терміна, наприклад, МВС – Міністерство внутрішніх справ, ККУ – Кримінальний кодекс України, ЗКУ – Земельний кодекс України, КЗпП – Кодекс законів про працю, ВВР – Відомості Верховної Ради, ВАКС – Вищий антикорупційний суд.

Утворення синонімів-дублетів допомогло замінити словосполучення однослівними термінами (нерухоме майно – *нерухомість*, злочинна дія – *злочин*, система законів – *законодавство*, юридична наука – *правознавство*).

Частина абсолютних синонімів виникає внаслідок паралельного існування і вживання українських та іншомовних термінів, наприклад, адвокат – захисник; прокурор – обвинувач; акцептація – згода, схвалення; інцидент – випадок, пригода, подія; юрист – правник, унітарний – єдиний, ідентичний – тотожний, інвестор – вкладник, апеляція – оскарження, дисциплінований – організований, анонімний – безіменний та ін.

У тих випадках, коли загальноживані слова є надто експресивними або викликають небажані асоціації, правники замінюють їх пом'якшувальними синонімами – евфемізмами, які не прямо, а приховано, увічливо або пом'якшено визначають назви якогось предмета чи явища, наприклад: у стані алкогольного сп'яніння, у нетверезому стані – п'яний; люди похилого віку – старі люди; говорити неправду, відходити від істини – обманювати, брехати.

При перекладі з інших мов, слід пам'ятати, що в українській мові може існувати декілька відповідників. Тому необхідно чітко розуміти не тільки саме значення, а й відтінки у значеннях слова. Правові тексти характеризуються нейтральністю лексики, отже не допускається вживання синонімів, які мають емоційне забарвлення.

Отже, укладаючи правові документи, необхідно враховувати лексико-семантичні особливості синонімічних слів та перевіряти їхні значення за відповідними словниками. В

одному тексті документа слід використовувати тільки одну форму, навіть якщо синоніми є тотожними. Це полегшує розуміння тексту.

Список бібліографічних посилань

1. Вербенец М. Лексико-семантичні процеси в сучасній юридичній термінології. *Актуальні проблеми української лінгвістики: теорія і практика*. 2005. Вип. XI. С. 54–65.
2. Корж А. В. Ділова українська мова для юристів: лекції та комплексні завдання : навч. посіб. Київ, 2002. С. 89–91.
3. Фальшивий // Словник синонімів (Полюга Л.). URL: <http://www.rozum.org.ua/index.php?a=term&d=23&t=4806> (дата звернення: 28.10.2018).

Одержано 31.10.2018

УДК 811.111

Людмила Володимирівна ГЕРМАН,

кандидат філологічних наук, доцент,

завідувач кафедри мовних дисциплін

Харківського національного аграрного університету ім. В. В. Докучаєва

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ВИВЧЕННЯ ПЕРЕМИКАННЯ КОДІВ ЯК ОДНОГО ІЗ РЕЗУЛЬТАТІВ МОВНОГО КОНТАКТУВАННЯ

Мовні контакти – це взаємодія мов, яка виникає в результаті контактування колективів, які є носіями цих мов. Вони мають місце в певних географічних ареалах і обумовлені етнічними, історичними та соціальними факторами. Наслідками такого контактування можуть бути запозичення, інтерференція, креолізація, піджинізація та ін. Наша робота присвячена теоретичним питанням вивчення перемикання кодів (ПК), яке часто зустрічається поміж білінгвів у двомовному або багатомовному комунікативному просторі.

Зазначимо, що проблема ПК є однією з найбільш широко досліджуваних у вітчизняній та зарубіжній контактній лінгвістиці (J. Bloom, M. Clyne, J. Gumperz, J. Fishman, A. Швейцер, Л. Масенко, Л. Ставицька та ін.). Перші праці, в яких досліджувалося ПК, з'явилися в англomовній лінгвістичній літературі в середині 70-х років XX сторіччя, хоча на це явище без вживання терміна ПК звернув увагу ще Р.Якобсон, який писав: «будь-який спільний код має багато форм і є ієрархічною сукупністю різних субкодів, які вільно обираються мовцями в залежності від функції повідомлення, адресата та відносин між співрозмовниками» [1, с. 16].

Висування на перший план питань опису проявів мовних контактів (МК) в значній мірі зумовлено розповсюдженістю білінгвізму та полілінгвізму у сучасному суспільстві та різноманітністю ситуацій, які охоплюють різні ступені мовної взаємодії. Розширення міжетнічних контактів, інтенсивні міграції, взаємодія місцевих та офіційних мов у колишніх колоніальних країнах, сучасні процеси інтеграції тощо – обумовлюють ріст МК, а звідси – розширення сфер взаємодії мовних кодів.

Спочатку ПК вважалося таким використанням мови, що не відповідало мовним стандартам, трактувалося як прояв недостатньої лінгвістичної компетенції мовця. З появою робіт J. Bloom та J. Gumpertz лінгвісти почали розглядати їх як поширену манеру спілкування білінгвів. Вчені по-різному визначають термін «ПК»: «поперемінне використання білінгвом елементів двох і більше мов у межах одного комунікативного акту» (В. Беліков); «усвідомлений перехід мовця у процесах мовного спілкування з матричної мови (діалекту/стилю) на іншу мову (діалект/ стиль), пов'язаний зі зміною параметрів комунікативного акту» (Ф. Бацевич); «перехід з певної мови або форми її існування (коду чи субкоду) на інший код, обумовлений змінами рольових відносин між мовцями у процесі комунікації» (В. Міхальченко) та ін.

Як зазначають деякі вчені (І. Брага, Ю. Балакіна та ін.), у сучасній лінгвістиці сформувалося декілька напрямів дослідження ПК у певній комунікативній ситуації: соціологічний (дослідження впливу екстралінгвальних чинників на особливості ПК); психолінгвістичний (виявлення моделей, які здатні описати, як білінгв отримує, акумулює, перетворює та передає лінгвістичну інформацію з різних мовних систем); культурно-антропологічний (вивчення мовленнєвого акту як значущого засобу вираження і